

SADRŽAJ

uvodna riječ	3
znanstveni skupovi:	
kamp po slovenski	4
šamanizam	6
bogovi na učki	9
tereni:	
više bez cenzure	11
mostovi okrugla ravni kotari	14
intervju:	
highlanderica iz ravnica	17
putopis:	
country of love, peace and harmony	21
info-punkt	24

Urednik:
Korana Radman

Tehnička priprema:
Tibor Komar

Izdavač:
Klub studenata etnologije "Domač"
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
ethnicalklub@yahoo.com

Tekstovi:
Katarina Čoha
Ivan Galić
Sandra Grčić
Romana Hansal
Tibor Komar
Mladen Mrvelj
Korana Radman

Naklada:
200 kom

Sve fotografije korištene na naslovnici i uz tekstove djelo su i vlasništva studenata.

UVODNA RIJEČ

Konačno smo dočekali novi broj "Moguta". Kažem "konačno" jer nam je ipak trebalo vremena da skupimo materijale za temu ovog broja. Sve o čemu smo odlučili pisati može se svesti pod jedan zajednički nazivnik – putovanje. "Teren bješe ko teren, a šta da se priča...", kaže naš kolega parafrazirajući jednog pjevača. Na kraju će nas uvjeriti da baš i nije tako. Nakon što smo se riješili suhoparnih izvješća (koja su nažalost neizbježna ako se želite baviti znanstvenim radom), odlučili smo vam predstaviti upravo onu drugu stranu terena koja upotpunjuje znanost jedinčstvenim i neponovljivim doživljajima, bez cenzure.

Prošli smo puno toga, od Kopa preko srednje istre do Ravni kotara, sve do Dubrovnika i Mlješa, a bilo je i individualnih putovanja čak do Inče. Da vam ne bi bilo predašno čitati samo o terenima i znanstvenim skupovima, umetnuli smo i jedan zanimljiv intervju, svakako pročitajte, pa neću vam odmah reći zašto, jake, hm... ne, ipak neću. Ovo je ipak uvodna riječ...ili? Za svakoga ponešto, svaka je od ovih priča posebna, i čeka svoj nastavak u nekom drugom obliku. Koliko toga još treba

proći i vidjeti, koliko novih ljudi ćemo pritom upoznati i kakve ćemo sve priče čuti? Najbolje su priče one koje pise živi, a mi smo otirali način kako doći do njih. Ako nam se želite pridružiti, javite nam se, imate sve informacije u svojim rukama. Možda se tako u jednom od sljedećih brojeva "Moguta" nađe i vaše iskustvo. *

SANDRA GRČIĆ

KAMP PO SLOVENSKI

Pece, Slovenija
20. 05. – 22. 05. 2005.

Skupina studenata pod vodstvom prof. Tome Vinčiča pozvana je da sudjeluje na međunarodnom kampu humanističkih znanosti u Sloveniji koji se održao u organizaciji Studentske organizacije Univerze na Primorskoj (ŠOUP), na obroncima planine Pece blizu Dravograda. Kako su i sami organizatori naveli, u Sloveniji se održava dosta raznih simpozija, ali većina je namijenjena specialistima s određenih područja, tako da su studenti zapravo pričačeni za sudjelovanje na takvim skupljanjima. Ovdje je cilj bio ispraviti taj nedostatak te pozvati studente i profesore iz nekoliko zemalja da podijele svoja iskustva na području istraživanja znanosti i kulture, a istovremeno ih pokušati da u neformalnom druženju i zajedničkim sportskim aktivnostima stvore veze koje bi im kasnije mogle koristiti u daljnjoj međunarodnoj suradnji na raznim projektima.

“Academic or applied humanities: which one should prevail?”

Studenci su bili profesori iz Njemačke, Nizozemske, Poljske, Hrvatske i Slovenije iz raznih

područja humanističkih znanosti (etnologija, antropologija, anglistika, estetika, povijest) koji su povelili po 4-5 studenata, a također

je sudjelovala i 20-ak studenata s raznih slovenskih sveučilišta. Osnovni zadatak profesora bio je predstaviti jedno od svojih istraživanja koje su studenti trebali nadopuniti svojim izagoranjima.

Študenti jezici skupili su u slovenski i engleski, a nakon svakog predavanja slijedila je diskusija

pod vodstvom profesora domaćina.

Jedno od zanimljivijih predavanja priredili su profesori i studenti sa sveučilišta Humboldt iz Berlina čija su tema proučavanja

u svim oblicima (s naglaskom na izmet) te njihova (navodna) estetska, povijesna i kulturna vrijednost, a u svrhu istraživanja spuštali su se i do berlinske katedralice.

Poljaci sa sveučilišta Bielefelda pozabavili su se proizvodnjom znanstvenih tekstova te svoja razmišljanja predstavili u prezentaciji pod nazivom “Fake dichotomy”, budući da je tema skupa bila “Academic or applied humanities?”, naša grupa je odučila predstaviti principe i rezultate berlinskih istraživanja za koje smo smatrali da će biti zanimljivo jer u međunarodnim okvirima nisu toliko česta. Tako smo stavili naglasak na rezultate naših recentnih istraživanja praslavenske mitologije na području šire, ali s težištem na berlinska istraživanja općenito.

Kako su domaćini tijekom cijelog boravka bili vrlo striktni prilikom provođenja rasporeda (od ustajanja, prehrane, predavanja,

sportskih aktivnosti, nošenja papuča tijekom cijelog boravka), slobodnog vremena nije bilo previše. Na, i onaj neakademski dio bio je vrlo dobro organiziran pa su nas slovenski kolege tako povelili na godanje lukom i strijelom, na osam-kilometarsku vožnju biciklom kroz mračni i napušteni rudnik, a večeri su bile rezervirane za druženje uz vatru ispred doma ili koncert indijske glazbe. Posljednji dan dečki i cure iz ŠOUP-a pripremili su nam nešto zbilja posebno – spavanje po Dravici uz tradicionalnu glazbu, zabavu te jelo i piće dravskih spavara.

Nažalost, tu je došao kraj našim trodnevnom druženju te smo putujući natrag u Zagreb mogli samo sa žaljenjem zaključiti kako bi bilo vrlo poželjno takve skupove organizirati i kod nas, ali nažalost, takvoj financijskoj podršci kakvu imaju studentske organizacije u Sloveniji teško ćemo se u ovom desetljeću makar i približiti. •

IBOR KOMAR

Istra i Matavun još jednom su bili centar etnološkog okupljanja. Tamo se održao prvi međunarodni skup pod naslovom "Šamanizam: teorijska konstrukcija ili živa tradicija", u organizaciji Odsjeka za etnologiju Filozofskog fakulteta iz Zagreba i Odsjeka za etnologiju i kulturu antropologije Filozofskog fakulteta iz Ljubljane. Konferencija se održavala od 24. do 26. lipnja 2004. u Srednjoj za tatarsku nastavu i kontinuirano obrađivanje u Matavunu.

Svoja izlaganja imali su u prilik predstavljeni šest stručnjaka, a ja ću pokušati ukratko sažeti o čemu se raspravljalo. Prvo izlaganje imao je Ranko Bon, po struci doktor ekonomije, koji se već godinama bavi slikanjem. Rođen je u Zagrebu, odrastao u Beogradu, a studij završava u SAD-u, gdje i radi neko vrijeme kao profesor. Tako ga je profesorsko zanimanje odvelo i do Velike Britanije. Trenutno živi u Matavunu.

Predavanjem pod naslovom "Špijska umjetnost danas", Ranko Bon nam je pokušao dočarati vezu špijske paleolitičke umjetnosti i moderne apstrakcije umjetnosti. Ta veza nije nova u svijetu, ali je sasvim sigurno marginalizirana u svijetu umjetnika i povjesničara umjetnosti. Tam hezom bavi se David Lewis Williams u svojoj knjizi "Cave Art".

ŠAMANIZAM

Matavun, 24.06. – 26.06.2004.

Geometrijski uzorci koji se pojavljuju na zidovima špilja starih tridesetak tisuća godina, objašnjavali su se kao orisati tek i sličnih apstrahiranih predmeta. Zamislite modernu istraživanja pokazala da ti geometrijski oblici (trakući, spirale, cik-cak linije ...) imaju vezu sa nečim puno složenijim.

Geometrijski oblici posljedica su trasa koji osoba doživi, trasa koji se može pripisati šamanu, ali i običnom čovjeku (istječe se oblika koje vidite u nekom polju). Proučavanjem tih geometrijskih oblika doznajemo da one nisu nikakva apstrahirana realnost, nego, kako ih naziva Bon entropičke forme.

Ova teorija nije nepoznata u mentalnim krugovima, pa tako Steven Pinker govori o određenim modulima koji već postoje zapisani u mozgu. To potvrđuje i šamanističku ideju da je ona kao religija već upisana u čovjeka, jer kako drugačije objasniti rođenost istih motiva geografski i vremenski. Nakon paleolitičke umjetnosti ti motivi se počinju javljati u umjetnosti simbolista, fauvista, te idejnih začetnika apstrakcije Majjevića, Kandinskog i Mondriana, isti takvi motivi žive i u Matavunu u umjetnosti Ranka Bona.

Predavanja sjedeća dva sugovornika sažela sam u jedan pregled budući da se nadovezuju jedan na drugog.

66 Šamanizam: teorijska konstrukcija ili živa tradicija? 77

To su predavanja profesora Zmaga Šmritek i Tome Vinčaka. Zmago Šmritek je profesor za etnologiju Azije i antropologiju religije na Odsjeku za etnologiju i kulturu antropologije Filozofskog fakulteta iz Ljubljane. Područje proučavanja mu je povijest etnologije i kulture antropologije, religija, primijenjena mitologija, kultura Slovenaca i Slovena, te njihove veze s neeuropskim kulturama, kultura Azije. Predstavio nam se predavanjem "Šamanizam u Sloveniji". Toma Vinčak profesor je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a uže područje djelovanja su mu teme iz područja nacionalne etnologije - običaji i vjerovanja, transhumanitno društvo, tradicijska arhitektura, etnoetnologija; teme iz područja opće etnologije - narodi i kulture Indije, Nepala i Tibeta, šamanizam, audiovizualna etnologija. Njegovo izlaganje nosilo je naslov "Šringe, štriguni, iznici".

Oba profesora većinu svojih tatarskih istraživanja praveći su na području Istre, te ih u nekim citatima uspoređivali s ostacima zemlje (Slovenije i Hrvatske). Dok je u predavanju Šmritek pokušavao dati neki pregled šamanizma i uviditi granice što je to zapravo šamanizam i čime čemo se mi baviti, Vinčak je posegnuo u prošlost i pokušao dočarati rasprostranjenost određenih pojava i njihova objašnjenja. Time smo došli do geografske određenosti, što čemo obuhvatiti? Da li se zaustavljamo na području Istre,

južnih Slavena, Europe ili indoeuropskih naroda uopće? To su samo neka od pitanja koja će se do sljedeće konferencije morati definirati. Za sada ću navesti samo nekoliko osnovnih podataka o šamanizmu.

Što je šamanizam uopće?

1. šaman je svaki čovjek koji je na neki način povezan s duhom ili duhom.
2. šaman je specijalist koji djeluje izvana
3. razlika između šamana i ostalih posvećenih ljudi - iscjelitelja (nema jasnih kriterija podjele)
4. religija karakteristična za područje Sibira i sjeverne Azije (sa čime se mnogi ne slažu - šamanizam obuhvaća obrede i vjerovanja u mnogim religijama).

Samim uvođenjem pojma šaman i šamanizam moraju se objasniti koji djeluje izvana i ekstaze koji se vrlo često upotrebljavaju kao sinonimi, te trasa i opsjednutost.

U drugom paru razlika je u šamanističkom transu koji je putovanje čovjeka u svijet duhova i koji je relativno nadiziran. Šaman je prijatelj duhova, snalazi se u njihovom svijetu pa od tuda i naziv "gospodar duhova". Osoba koja je opsjednuta je očita - prolivima svojoj volji određeni duh započinje tijelo, te pritom osoba postaje "rob duhova". Što se tiče trasa i ekstaze razlika je zapravo u dolaženju do tog stranja svijeta. Ekstaza zahtijeva nepokretnost, tišinu, samoću, te svjesnost. Šamanistički trans se postiže gibanjem (plesom), uz glazbu s moćnošću (kolektivnosti), gdje sve podjeda na predstavu, izlazi se (pre)stimulacijom osjećaja, a na nje ostaje amnezija.

Iste ovakve paralele mogle bi se objasnjavati uz pojmove duha i duše. Bili će dovoljno reći da slovenska mitologija poznaje vjerovanje u dvije duše, a to se posebno vidi na bičima poput knizika i njegovom alter egu u obliku muhe, te rođenjem u drugoj koži (posljedici), ali i u legendama koje spominju životinje: medvjeda (rit-

Sjedeća dva predavanja predstavljaju nam dvije dame koje su pokušale postaviti određene paralele između šamanizma i vješticeštva. Suzana Marjanč radi na Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, a područje interesa su joj vezano za mitске teme u usmenoj književnosti, pučku pobožnost i vjerovanje, kulturu botaniku, kulturu zoologiju, ekofeminizam te antropologiju kazališta/performansa. Predstavila nam se predavanjem "Vještice zoopsihonavigacije i astralna putovanja u svjetovima hrvatskih predaja kao (moćni) aspekti šamanističke tehnike ekstaze (i trasa)".

Milijam Mencaj je docent za folkloristiku i primijenjenu mitologiju na Odjelu za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta iz Ljubljane. Područja istraživanja su europski folklor i mitologija, slovenska mitologija, čarobništvo, legende, vjerovanja. Predstavila nam se temom "Magija i šamanizam u slovenskoj narodnoj tradiciji".

Teško zadaca je povezica šamanizma i vješticeštva. Jedna od najopćih veza je tzv. let duša u kombinaciji s upotrebom halucinogenih sredstava. Veza se može primijetiti i vizualno - štap koji šamani upotrebljavaju u svojim obredima, te vještici hobby-horse, iako nemaju istu funkciju upotrebljavaju se kao sredstva u postizanju trasa. Trans i ekstaza kao krajnji cilj zajednički je i jednome i drugome.

Posljednje predavanje naslovljeno je "Šamanizam u jugoistočnoj Aziji", a autor je Božijan Kravanja, asistent za kulturnu antropologiju na Odjelu za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta iz Ljubljane. Njegovo izlaganje temelji se na istraživanju na Sri Lanki u trajanju od po par mjeseci, dvije godine za redom. Pronašao je elemente šamanističkih rituala u obliku egzorcizma tj. opsjednutosti. Većina predavanja odnosila se na njegova iskustva u susretu s takvim osobama i bilježenja reakcija prisutnih ljudi. Tako je na određenim mjestima određena vrsta opsjednutosti normalna (prilikom jutarnjeg otvaranja trasa u Kataragama), dok druga pobuđuje

zabrinutost (žena s autobusne stanice koja je u intervalima imala napadaje). Nije stidno da je u oba slučaja riječ o ženama. Kako smo samali neudane mlade žene najčešće su meta demona. Takve osobe vode se na liječenje "adur" - šamanu, koji pomaže u slučajevima kada zapadna medicina zakaze (liječenje mladica s teškim probavnim smetnjama). Postoje i onegdane u slučajevima kada adur ne mogu pomoći jer ne poznaju demona - šalju osobe psihijatru.

Cijeli skup završen je kroz umjetnost. Poznato je da su mnogi umjetnici stvarali uz pomoć "alternativnog". Tako je Zvezdana Jemštit na livadi u okolini Oprtja stvorila jedno djelo. Njeno djelo posljedica je izavnog djelovanja na samu prirodu s nečim što joj ne pripada. Raznim vrstama šarane tkanine (juštaste, nijane crvene, ljubičaste i plave), trakama raznih dužina i debljina intervalecila u prirodi. Na nepokolebnoj livadi tkaninu, prethodno rastganu u različite veličine, ponovo je svezala u jedno i svojim tijelom, krećući se preko livade ostavila je trag.

Na kraj možda je najbolje napisati kako se slijedeći skup planira za godinu dana. Tada se nadamo da će se pozivu odazvati i neetnološki stručnjaci, jer bilo bi lijepo čuti i drugu stranu. Držim fige da se uspije iskamiti dovoljno novaca da ovaj projekt isrene, te da se neće dogoditi fliško kao ove godine, da nismo bili u financijskoj mogućnosti ugostiti neke od stručnjaka. *

KATARINA COHA

BOGOVI NA UČKI

Mošćenička Draga, 29. 10. – 30. 10. 2005.

U listopadu 2005., nekoliko studenata priustvovala je znanstvenom skupu "Perun i Trebišća na Učki", održanom u Mošćeničkoj Dragi. Skup je organizirala Katedra čakavskog Sabora općine Mošćenička Draga. Park prirode Učka, općina Mošćenička Draga te naš Odtjek.

Cijela stvar počela je u petak, a na otvaranju dočekala nas je promocija predstava. Sve zajedno je, da se udobrovolji malena zajednica koja je uvelike financirala ovaj skup, ali svemu tome nije bilo mjesta na ovakvom znanstvenom skupu i ljudima koji su došli doprinijeli njegovom ugledu. Tu prvenstveno mislim na akademike Radoslava Matkovića i Mislava Ješčića, ali i sveučilišne profesore i znanstvenike koji su došli naužnati teorijama starih slovenskih vjerovanja, mitskoj slici, doseženju Hrvata...

“Perun i slovenska mitologija”

Nakon početnog šoka, nastavili smo s temom spomenutom u naslovu Skupa, pa smo tako pogledali jedan kraći i dva duža filma u produkciji HRT-a: Perun i Trebišća, koji govori o prvom susretu znanosti s terenom istraživanja, dok su druga dva, Iločanski dvoboj i Iločanska svadba dobar teorijski presjek našeg mita. Svi filmovi već su prikazivani na HRT, u skladu emilije znanstvena spoznaja.

Drugi dan krenula su predavanja. Od filoloških, etnoloških, antropoloških, topografskih, arheoloških, i sve tako redom. Svako je u ime svoje znanosti želio malo doprinijeti, makar to ponekad nije imalo previše veze s našom temom i istraživanjima. I nakon svega nije se moglo zaključiti da li je vrt Perun u okolici Trebišća baš ta mitika slika koju mi tražimo.

Tek treći dan Skupa donosi konkretnu priču. Onu o razvoju muzeja u Trebišćanima, te razvoju povijesnih staza, pomoći Parka prirode Učka i njihovim planovima za doprinos i razvoj muzeja, te lokalnim ljudima koji su govorili općenito o značenju ovakvih istraživanja za razvoj njihovog kraja.

Što zapravo reč? Jedan veliki plus i nadu da će se razvoji i istraživanje nastaviti, velike ambicije u smislu organizacije i osnivanja Muzeja. Ono što me osobno zasmjetalo je isključivanje studenata u banalnim raspravama, kao i stav da smo mi samo radna snaga i ništa više. Takvim zastajanjem stavom znanost neće nikada krenuti. Jer ne zaboravimo, studenti su bili radna snaga terena s kojih su ti znanstvenici crpili živore za svoje teorije. A da sami nisu bili na terenu o kojem pričaju i sami su pokazali u raspravi. Pitanje je samo, u kojem smjeru ide znanost? *

KATARINA ČOHA

VRŠE BEZ CENZURE

“Ah imamo klub, ma što taj klub radiš? Hm, samo idu okolo i piju, zabavljaju se...”

To slušam već duže vrijeme po fakultetu i već mi je svama dosta... Zato ću vam predstaviti projekt “Vještina i umijeće rukav atoka Mjesta”, na kojem radimo posljednje dvije godine. Kao jedan od dokaza da naši članovi ne idu samo na teren piti i zabavljati se, već se širimo poput kuge i po južnim područjima lijepe Naše... A nije nam cilj bio da se opijemo, na Mjestu Ilokano nemaju dobrih vina (zašto - nisam sigurna, možda nemaju pojma o podrumstvu). Jer cilj nam je istražiti i dokumentirati život ljudi na otoku Mjestu. Hm, evo ideje kako da se uključim u rad kluba, napiši projekt, pa idemo istražiti zašto...

“...od mlađe generacije samo četiri čovjeka znaju isplesti vršu...”

U svakom slučaju, spakirali smo se, zgrabili kamere, našli sponzore i tu avantura počinje. Meni je ipak najzanimljiviji dio ove avanture kad trpimo torbe u profesorov crveni auto ispred fakulteta, tako da je više od pola gepeka zatrpano opremom.

A tek naše torbe - ajmeeee, za mene je kvantna fika kako to sve unutra stane. Brojim kilometre po autocesti, vjerujem da tako brže stignemo, ne pitajše previše. Još kad bi A1 išla do Dubrovnika...

Kao 10 ujutro stizemo i u samu jezgru Staroga Grada, u Lazareta (poznata karantena iz doba Republike), gdje nas čekaju naši prijatelji iz Udruge Deša s ogromnim sendvičima i kolom. Pauza da se “refrešamo” - nije da smo nezahvalni, ali ne vjerujem da postoji nešto što bi nam moglo vratiti u život nakon jadranske magistrale.

Brod za Mjet kreće u dva, naravno barem uru prije stati u red jer u rujnu završava turistička sezona i počinje sezona izgradnje i betonizacije, kao svugdje u Dalmaciji. I već je kolona kamiona zauzela svoje mjesto, lavi me panika, vičem i navlažim za rukav lokalnog policajca koji je, gle čuda, srešan što me vidi. Osigurava nam mjesto na trojektu, panova dijem, hui... Tek smo zakoračili na brod, a ljudi nas pozdravljaju, rekla bih razdragano.

Već su svi znali, tko smo, što smo, gdje idemo i zašto. Ah, zaboravih reći, odlučili smo već danas dokumentirati vršu, mmhm, tu šepolcu zamamnih oblika.

Ona je tradicionalna ribarska arta starih Mlječana, majka hraniteljica naraštaja otočana. Rekla bih da su ponosni što je imaju. Prvi put je spomenuta u 15. stoljeću (dokumenti se čuva u Arhivu u palači Špartu u Dubrovniku). Nekad je svaka kuća imala po 30-ak vrša i svatko je pleo u sebe doma. Zanimljivo je da se njome na Mijetu lovila i prije nego su počeli loviti ribu s mrežama. Za imat vršu bilo je dovoljno otići u šumu iza kuće, nabrati malo pruča od mirte, samine ili lemprike i splesti vršu, dok su mreže kupovali bijele te su ih samo rjeđati imali...

A danas? Danas, iako i dalje love vršama, od mlađe generacije samo četiri čovjeka znaju splesti vršu, no oni samo izrađuju minijaturne vrše kao suvenire, a velike ako netko naruči, a to se ne događa često.

Zašto, što se dogodilo? 2002. g. došla je do promjene u Zakonu o ribarstvu, a vrša, tradicionalna arta, pada u nemilost zbog svojeg oblika, veličine, veličine oka, ali i zbog materijala od kojeg je napravljena...

Koja glupost! Slovo zakona je slovo zakona i ona kaže da ribarske alatke mogu biti od najlon, željeza, mesinga, konopa, plastike i mnogih drugih materijala no nažalost nigdje nije spomenuto da bi mogle biti i od pruča - tako je to objasnio načelnik policije na Mijetu, također ribar, podignuvši obrvu i nakašljajući se kad sam ga izravno pitala da li on lovi vršom.

Iako se ovaj zakon čini besmislenim i kao da su ga pisali ljudi koji ne znaju što znači živjeti na otoku, on je ipak na snazi.

Od 2002. g. svako šeta uz ostale turističke atrakcije na ovom prekrasnom otoku možete

pristupovati i zanimljivim akcijama morskog policije kad na malenim gumenjacima glisira uvalama i izvlače miješke ljeptice, odvodećih u zatvor gdje trunu u zaboravu. Neće otočanin otići pa nju, splest će si on za iza još dvije, barem tako tvrdi jedan gorljivi starac iz Pamine. Kažu da se ne osjećaju kao kriminalci jer su njihovi očevi i djedovi lovili na taj način stoljećima. Priznaju da je možda zastarjela, ali to je njihova i sigurno će baš zbog ove prohibicije naučiti svoje unuke ne samo kako se pleće vrša, već i što ona znači čovjeku koji je odlučio živjeti na otoku bez tržnice.

Ipak, kad idu baciti vršu u more, prvo se raspitaju kad su ravnice se bacaju više na skrivena mjesta. Rekli su nam da im je

najlakše loviti s vršom, nju se samo baci u more, ne treba ju čistiti, a ako je dobro spletena dura i do 20 godina. Kad izbjeli treba je omastiti, jer ribe neće u nju kad je bijela. Kad su nam htjeli objasniti koliko je lagano ribati s vršom rekli su da bi i djele to moglo, ali nisu sigurni kako bi žena to izvela... Mrak mi je pao na oči, pregrizao sam jezik tri-četiri puta...

Naravno, ribari su bijesni, ne razumiju zašto je arta njihovih predjedova danas njima zabranjena. Ne vjeruju da mogu sa svojom vršom neracionalno izloviti ni jastoge ni rakove ni murine, a bogami ni gruje (riba koja se i lovi u vrše). Ističu kako je njihova vrša ekološki prihvatljivija od mnogih drugih, napravljenih od najlona ili željeza.

Osjećaju se prevarenima, jer dok im policija odnosi vrše, gledaju kako svaki dan kočalice ni miju od

abake aru pa dnu i u svoje mreže kupe sve što im se nađe na putu. Neki su i probali napraviti vršu prema mjerilima dozvoljenim zakonom, ali time je miješka vrša izgubila svoj zvonasti oblik i postala balun,

U svojim nastojanjima da zaštiti ribarstvo u Hrvatskoj i u borbi za očuvanje ribarskog fonda i obilja u Jadranskom moru, naše zakonodavstvo i odgovorni ljudi koji su pisali ovaj zakon, zanemarili su važnost vrše u okviru ekonomije malog domaćinstva. Dva su aspekta s kojih trebamo promisliti o vrši. Jedan je da gledamo na vršu kao ribarsku alatku koja je još u funkciji

i te predstavlja način privredivanja za neke familije na otoku čime se značajno pridonosi ekonomiji malih domaćinstava. Drugi aspekt, mom srcu drag (iako su mi obje strane primamljive zbog želje da živim na otoku), ima čisto kulturni kontekst.

On se odnosi na očuvanje identiteta otoka kao zajednice koja se zasniva na ljudima stoljećima orijentiranim na more i život od mora. Ovo ribarsko aru ne predstavlja ljudima koji žive na otoku samo alatku, već i način života. Tradicionalni načini ribolova

trebali bi se ohrabrivati, a ne zabranjivati i mijenjati zakonima, u prvom redu zbog očuvanja identiteta ovog otoka. Možda će vam se činiti preterano, svjedoci smo genocida tradicije, ušasnog uništavanja hrvatskog kulturnog naslijeđa kojim se tako ponosimo i predstavljamo svugdje po svijetu. Svaki dan broj spletenih autohtonih mijeških vrša, ovih umjetničkih djela ruku

otlačana, nestoje u nepovrat. Otak za više daje pruče kao materijal. ljudi svoje ruke koji će ih oblikovati, a more nudi njeno ispunjenje i ostvarenje. Viša se treba zaštititi, a njoj moramo misliti, izjasniti se, pričati, pisati. To je jedini način da se ona sačuva od potpunog nestajanja.

A sada pustimo malo priče, ovaj projekt ne završava samo povratkom u Zagreb. U veljači 2005., u sklopu turističke promocije otoka Mjesta u restoranu Globus u Zagrebu, postavili smo uspješnu izložbu fotografija snimljenih na Mjestu. Na promociju je bilo pozvano više od 1000 ljudi, među njima saborski zastupnici, predstavnici raznih ministarstava koji su svi otisli svojim kućama dobro upoznati sa problemom Mjestske vrše. Istina je da smo ih ipak malo morali namamiti otlačkom spizom...

Ovo nije kraj priče, a ni kraj ovog projekta, ostaje još u Zagrebu i Dubrovniku prikazati dva snimljena filma. I tako kad vas jednog dana netko prikupa što radi vaš klub, recite im da se trude upoznati, prepoznati i zaštititi kulturno nasljeđe te edukirati i senzibilizirati javnosti kako bismo očuvali jedinstvenu i rijetku ljepotu koja nestaje iz naših života. *

...ROMANA HANSAL...

MOSTOVI OKRUGA RAVNI KOTARI

Teren bješe ka teren, a šta da se priča... nekao bih parafrazirajući Balatjevića. Poslije ču vjerojatno objasniti zašto tako pštem, ali za početak evo nekoliko fotografskih podataka da se zna gdje su se to etnolod skitali, potucali i šta su tražili.

Dakle, od 20. da 26. listopada 2005. godine u okviru terenske nastave studenata

četvrte godine etnologije i kulturne antropologije pročešćano je područje šest sela u zadarskom zaleđu, slikovitog imena Ravni Kotari.

Međutim, pojam slikovito u slučaju Ravni Kotara ni u kakvom udjelu ne dijeli isto poje semantičkog značenja s pojmom bajkavito, šta bi možda u nekim drugim slučajevima očekivali. Naime, ova je područje bilo izravno pogodeno jednim od niza

balgarskih ratova vođenih u dvadesetom stoljeću, anim Domovinskim. Tu živi više različitih nacionalnih zajednica, od kojih su brojčano najzastupljeniji Hrvati i Štiti, nešto manje Albanasi te nakon rata doseleli Hrvati iz BiH.

“A život? Paradoksalan, u najmanju ruku.”

Što se tiče međudnosa ovih četirju zajednica najbolje ga možda oslikava lokalitet Šmčić u kojem zajedno žive Štiti, Hrvati i Albanasi, ali nitko ni s kim ne komunicira. Bajke su tu odavno nestale, ostali su mitovi većinom novijeg datuma, ali sačuvana je priča.

I tu sad nastupamo mi, slikovito društvenici: profesorica, asistentica-voditeljica, pet studenata, jedan student i vazač. Poslaše nas da pronađemo priču i smjestiše nas u malen na strateškom mjestu, na pola puta između Pasedorja i ravnotatarskih sela.

A teren? Ako iskušimo minka polja koja se pružahu u doljnu (s obje strane ceste), porušene kuće, crkve, groblja, sve ostalo je bilo u redu, ipak, teren ne čine kuće, staje, crkve i kokašinci (jaka smo štrajbi i kako se grošilo), teren čine ljudi, životiše, teren jesu ljudi.

A ljudi? U početku malo preplašeni. Opravdano. Nije lako živjeti na prostoru s tako puno mitova. I li bi mitovi (ne svi, samo “neki”) kadkad malo eksplozivni, pa se smislili dok u jednom trenu stvarno nisu eskalirali u katastrofu. Međutim, “neki” mitovi su preživjeli, neki ljudi nisu. A oni što su preživjeli raketiranja, bombardiranja, protjerivanja, etnička čišćenja, selidbe, povratke nastavili su živjeti tu.

A život? Paradoksalan, u najmanju ruku. Šaka zemlje između dva minka polja na, prema riječima jednog kokašića, prostoru gdje su nekad i “mala dica odala s ljilnu maroka u džepu”. Jednom bogat poljoprivredni kraj, danas je gotovo neobrađeni i u korov zarastao, reklo bi se u Plodovima zemlje.

Međutim, šakica ljudi je ipak ostala. Proces povratka negdje je završen, negdje je još u tijeku. S gledišta nekih imaginarnih ureda općina Kašić i Slom Latinski to su isti ljudi u malo starijem izdanju koji su lične karte morali zamijeniti osobnim. S gledišta bestora studenata koji su se malo žetali po selima oni neće biti isti. Barem se nadam da neće jer im inače misija neće biti ispunjena. Kod tih je ljudi, osim “dokumenata” dašda da promjene priče za kojom smo tražili na početku ovog teksta.

A priča? Iako upitnicom zadana, nije baš tako plošno. Bilo je tu svega pomalo, od već spomenute ruralne arhitekture, preko izvora vode i izvora zarade (poljopriveda i stari zanati), zatim medicine, prehrane do godišnjeg ciklusa običaja. Ostalo je, prema prvim rezultatima (nedovršenim transkriptima), vrlo malo toga. Ali, nama je i malo dovoljno, važno je da postoji priča koju se može interpretirati, naravno, na individualnoj razini. Besmislena nam je tragati za nekim prečicama “starih vremena”, to se više ne koristi.

izvamo je na ovim prostorima odavno reklo laku noć, pa recima i mi onda laku noć potražiti za njim.

ina kraju...
Vođa bih zavrtio ovaj kratak izveštaj s parafrazom s početka. Nije ovo baš bio teren kao svaki drugi. I dugo još neće ni biti... I zavrtit će vjerojatno i "Matovi", projekt u sklopu kojeg je ovo istraživanje rađeno... I ni kada to vjerojatno neće biti teren kao svaki drugi. Važno je da taj projekt izgradi što više toga što nas u nastavu. U ovom je slučaju i dasko preko potoka velik korak naprijed.

A mišl' čini mi se da smo neke potoke premostili, ali idući će teren (planiran za proljeće 2006) pokazati koliko je vode kroz te potoke prošao. Valja nam do tada srediti neke daske u glavama pa krenuti naprijed... *

J. IVAN GALIĆ

Tokom uobičajenih etnografskih tumačenja Istom, mnogo smo puta slušali o zanimljivoj i neobičnom paru koji se nastanio na bratu s pogledom na Matavun. On je obični zagrebački dečko, a ona pripadnica drevnog klana. Oni su Ranko i Alison Radovanović i ovo je njihova priča...

K: Dakle...da li mi možete reći što zapravo radite ovdje s vašom organizacijom, koji su vaši planovi, što bi željeli postići?

A: Ok, ... naša se organizacija zove "HIGHLANDERICA", ona je udruga i njena

misija je promoviranje kulture razmjene među zemljama, recimo to zemljama Europe, među kontinentima nije važno i da zapravo razvijamo kulturni dvorazmet, te da razmjenjujemo ideje. Razlog zbog kojeg to radimo je promoviranje održivog kulturnog razvoja, održivog ekonomskog razvoja. Što je zapravo je čini pravi razlog zbog kojeg ovo želite raditi. Hrvatska je jako sretna zemlja, jer je mlada i pukom povijesnom slučajnošću uspjela je izbjeći mnogo zamki u koje je velik dio Zapadne Europe upao. Ne nužno zbog toga što je super pametna, već zbog toga što one naprosto nisu postojale.

HIGHLANDERICA IZ RAVNICA

Hrvatska je u odličnoj situaciji da profitira od gretaka koje je Zapadna Europa napravila u posljednjih četrdeset godina, pogotovo zato jer se naša ekonomija zasad bazira na turizmu. I trenutno možemo vidjeti kakvi problemi postoje u španjolskoj sa razvojem turizma, i razvojem turizma čak i u Toskani posljednjih petnaest godina gdje su uništene cijele zajednice koje se više ne mogu ponovno vratiti u život. Osnovni razlog zbog kojeg su ljudi došli tamo više ne postoji. To je jedini pravi interes za ovu kulturu

K: Svi aspekti kulture...

A: Da i u kakvom su oni međusobnom odnosu.

K: I kako ste za sada zadovoljni radom svoje udruge do ovog trenutka?

A: Oh, jako sam nezadovoljna ... jer ima toliko puno posla. Ja sam jako zadovoljna s ovim što smo postigli do sada, ali to je jako malo. Mi smo ovdje već 5.5 godina i moja naklonost, ja mislim, ja sam se preselila iz jedne zemlje u drugu, nisam znala jezik, nisam razumjela kulturu, a postoji velika kulturna razlika.

i kada kažem kultura ne mislim pritom samo na crtanje, slikanje, kazalište, pod time mislim i način na koji ljudi žive svoje živote, najjednostavnije, to uključuje i agrikulturu, arhitekturu... to je ono što ustvari kultura jest. Ona nije samo crtež ili slika.

K: Vi ste outsider u našoj kulturi.

A: Točno, i to je naravno prednost u jednom smislu jer ja mogu vidjeti stvari na način na koji ljudi koji su im jako blizu ne mogu. Ali bila sam naivna misleći kako mogu napraviti pamak samo tako. Trebalo je pet godina rizičiranja, rađanja ovog

i onog, ali sad se konačno stvari događaju. ljudi sad dolaze nama, kažu nam imamo plan, imamo sve važne riječi kao održivi razvoj kulture itd. i zanima nas kako bi to mogli napraviti i da li bi nam zapravo mogli dati ideju kako da to provedemo u stvarnost... u redu je imati sve ključne riječi ali onda netko treba organizirati da se sve to napravi. I to je fantastično! Kako da kažem, trajala je, ali na kraju krajeva sve traže, zar ne? Šama sam ja pomalo bila naivna.

K: A kako su ljudi reagirali na vaše projekte, ideje, na vaši način realizacije tih ideja ovdje?

A: Kao što sam rekla, bila sam naivna. U Zagrebu svi su razumjeli što pokušavamo napraviti. To je u redu, ali mi ne živimo u Zagrebu i nismo htjeli raditi u Zagrebu. Nije do Zagreba, nego ima posla kojeg se treba napraviti ovdje. Lokalno, svi bi pročitali naš projekt i rekli štošta. Moja prva istarska riječ – štošta. I rekli bi

istemama pojma o čemu pričate, u stvari imaju, radi se samo o tome da sam koristila drugačiji jezik ili na drugačiji način i nije to neka komplicirana ideja, ali ja sam navikla stavljati sve u EU žargon. Šta zapravo nije lako prevodljivo. Ali sad ljudi

razumiju što pokušavamo ovdje ostvariti. Sama što to danas mogu bolje

“...svi bi pročitali naš projekt i rekli štošta. Moja prva istarska riječ – štošta”

objasniti. I drugi ljudi pokušavaju napraviti istu stvar, nismo mi jedini. Kad razgovarate udrugama i nekim općinama, ne samo da razumiju nego to imaju i u svom planu, možda to ne prepoznaju

na isti način kao i mi, ali to razumijevanje postoji. I to je jako dobro, jer to znači da ovdje postoji jako puno ljudi na ovom području koji svi žele postići istu stvar radići to na drugačiji način.

K: Tko to koordinira? Vi?

A: Da, tome se nadamo. Nismo ovdje došli učiti ljude kako se stvari rade, ali smo zapravo uspješni u spojanju ljudi. A ovdje u Istri ima dovoljno motiviranih ljudi, samo im treba malo organizacije. Ali to je sve. Ono što pokušavam reći je da ne izmišljamo toplu vodu ovdje. Ta potreba s kojom smo originalno došli, ovdje već postoji. Samo je pitanje da li mi s naše strane pomognemo kako god možemo.

K: Zašto ste se zainteresirali za ovaj projekt baš ovdje u Istri?

A: Iskreno?

K: Da...

A: Htjela sam naći bilo kakvu ispravu da živim ovdje i to je moj iskreni odgovor. Ovdje to radimo jer nam se ovdje sviđa. Zapravo i više od toga. Mi naprosto obožavamo ovo mjesto. Ovdje smo se oženili 1994., to mi je bio prvi put u Hrvatskoj i prvi put u Istri. Oženili smo se u Ruču, bilo je problema s papirima zbog rata. Moja šagrica se ovdje udala, pa su imali sve veze. Ona je divna žena i ona nam je snedila

sve papire. Kad sam stigla ovdje i kad smo željeli papirologiju ništa nisam razumjela... kao da popunjavam dokumente za vozača (smijeh).

K: Pretpostavljam da ovaj vaš projekt dobiva na snazi i zbog cijelog procesa u kojem se Hrvatska nalazi, a koji će ju jednog dana dovesti u Europsku Uniju?

A: Hrvatska je u prilično teškoj poziciji, mislim ekonomski ima s jedne strane smisla dok s druge opet i ne, ali to će se dogoditi bez obzira. Jako je teško. Konačno dobijeli nacionalnost, što je super i imali je 15 godina da bi je na kraju predao EU. Hrvatska ima problem s identitetom, mi ga još uvijek gradimo i sad imamo osjećaj da ga gubimo, dok Europa ima drugi problem – što je uopće Europa? Zbog toga se oni usmjeravaju na regionalizam. Zato kad se ovdje pišu projekti za dobivanje novčane potpore europskih fondova, naglašava se taj regionalni karakter. Prijavljujemo se kao Istria, ne kao Hrvatska,

ne kao Zagreb, radi se o identitetu Istre, slovenskom, talijanskom... npr. Malvazija, koja je dominantno vino na ovom području, koja nas porijeklom povezuje s Grčkom, Albanijom, Bosnom i opet Slovenijom i Italijom. Zapravo Istria je povezana sa skoro cijelom ovom regijom. To EU želi čuti i to joj mi dajemo. Mislim da Hrvatska neće izgubiti svoj regionalni identitet pridruživanjem EU-u, ali može puno izgubiti u političkom i ekonomskom smislu. Trenutno nije identitet onaj dio

Hrvatske koji je ugrožen.

K: Po vašem mišljenju na koji način se ovdje bjepluči lokalni identitet, nacionalnost...?

A: Kao stranu, kao fureštu, ja ne vidim kako je Slavonija povezana s Dubrovnikom ili kako je Istria povezana sa Zagrebom. Ne samo zbog razlika u dijalektu. Imam svoje iskustvo a tome kako je to biti ponesen na svoje naslijeđe, nacionalnost, ali to je još uvijek nešto drugačije od onog što sam doživjela ovdje.

Ja znam točno što sam. Ja sam Britanka i jako se razlijeću kad mi ljudi kažu da sam Engleskinja, moram primati. Bez obzira na to koliko bi htjela biti Škotiškinja, moja krv je, ako slijedimo moje korijene, škotska, irska, velška, nordijska, engleska, vikinška, mislim da zna što teče mojim v. Svoje prezime mogu unatrag tisuću godina. McLeod. Jedno od 10 škotskih prezimena koje oduvijek bilo ovdje, a ne znači da sam čisti pripadnik bilo koje. Dakle moje naslijeđe, koje sam ja odabrao pri izboru, je škotsko. Koliko je prepreku

da pomognete ljudima ovdje u Istri, predstavljala činjenica da ste vi Britanka? Kako su vas prihvatili? A: Ljudi ovdje nikada nisu bili problem, problem je otpočeo bilo samo moj. Prvenstveno zbog toga što sam iz druge zemlje i ne govorim jezik. Šta se tiče toga kako su ljudi nas prihvatili, kako su nam se otvarali, to zbilja nikada nije bilo problem. Zbilja. Rekla sam Rajku da smo se kajim slučajem odlučili živjeti na selu u majnoj zemlji, u Škotskoj odakle potičem koja je prekrasna zemlja. Ljudi bi nas možda prihvatili za jedno dvadeset godina i kad to kažem uopće se ne šalim. Zbog toga sam ostala zadivljena kako su nas ljudi ovdje brzo prihvatili. Za mene je ostao problem jezik jer bez njega zapravo ne možete da kraj upoznati ljude.

Naravno, uvijek postoje iznimke. Bio je jedan čovjek koji je imao problem s Rajkom, sa mnom je otišlo teško jer je toliko otišlo da sam stranac, ali Rajko koji je Hrvat, koji dolazi sa ovog područja, govorio je isti jezik ponekad su se prema njemu ponašali kao

ni je veći stranac i mene. No na oči, ljudi su nas prihvatili na po me od kuda no i koji jezik govorimo, nego prema onome što radimo što je najbolji način na koji možete prihvatiti drugo ljudsko biće.

K: Kako se na vaš projekt i ideje

oko priče održivog razvoja odrazila vaša nacionalnost?

A: Nacionalnost s time nema veze. Realnost za nas oboje je da živimo u Istri, a Istria je vrlo posebno mjesto. Naš prvi interes je da osiguramo da se istra razvije ekonomski, kulturno i socijalno, ali na način da očuvamo upravo onaj dio koji svi toliko vole kod Istre. I to je specifična naša misao jer mi živimo ovdje, to nema veze s tim od kud smo došli. Mi smo ovdje jer nam se ovdje sviđa, a sviđa nam se jer je neiskvarenost i zbog toga što je istra vjerojatno najbolja ručna mediteranska okolina. Jedna je od rijetkih takvih regija koja je u svom većem dijelu netaknuta. I to je sada, u ovom trenutku najviše ugroženo zbog razvoja poljoprivrede i turizma, koje naravno idu ruku pod ruku.

Mi se, uz još puno ljudi ovdje u Istri nadamo da možemo naći načina da razvijemo ekonomiju na pozitivan način, bez da uništimo sve ono što je jedinstveno za Istru.

K: Dakle smatrate da je održivi razvoj ključan za razvoj Istre kao regije?

A: Da, apsolutno. I to prije svega pod slognom održivi razvoj mislim razvoj ekonomije na način da ljudi mogu ovdje uzdržavati obitelji, da ne moraju odlaziti u Zagreb, Ljubljanu, galjevod, da bi mogli osigurati uvjete sebi za život. To zapravo znači da moramo izgraditi i osnažiti zajednicu ovdje, stvoriti samoodrživu ekonomiju ovdje koja neće ugrožavati okoliš. I mi tu možemo pomoći. Jedan od osnovnih razloga zašto to možemo je što znamo kako se treba pristupiti fondovima EU, govorim engleski tečno jer mi je to materinji jezik. Što naravno pomaže, te poznajem procedura EU. I tu bi mi, kad kažem mi, mislim na Istru, mogli dobiti sredstva za implementiranje programa održivog razvoja, jer to naravno zahtijeva ulaganja i to zahtijeva dugoročno planiranje. *

J. KORANA RADMAN

COUNTRY OF LOVE, PEACE AND HARMONY

U Indiji sam u biti zavrio potpuno slučajno, nakon što mi je moja super prijateljica tijekom svog devetomjesečnog boravka u Indiji napisala desetke mailova o tome kako je genijalno, kako jednostavno moram otići tamo i kako je to prava zemlja za mene. I tako sam ja, nakon što se vratila i ispričala mi apsolutno sve anegdote, rekao da idući put idem s njom. Ona me, na svu sreću, držala za rječ, pa smo na brzaka obili nekoliko agencija, bookirali karte, malo kasnije ih i platili, prije nego što smo se snašli, na Glavnom smo kolodvoru mahali trendovima i krenuli na put, bez ikakvih planova, baš onako kako volimo.

Nakon pet mučnih sati u vlaku, bačanja po Budimpešti, stigli smo u Delhi. Budući da sam čuo dosta priča i gledao se fotografija, Indija mi nije bila toliko šok, ali miš aerodroma, vožnja po lijevoj strani usred noći i ljudi 25 stupnjeva su me ipak malo ošamutili. Delhi možda i nije najbolje mjesto za liječenje jetloga, ali me oduševio.

Prijatelji su nas dočekali i privremeno udomili, ali smo mi ubrzo krenuli u svoju avanturu i uzeli sobu u jednom hotelu na Pahar Ganju, najpoznatijoj ulici načičkanj suvenircima, srebrnamicama, restoranima, hotelima i sličnim. Kaos, buka, keve, ekshe, auli, ljudi, bicikli, prosjaci, psi, smeće i sve ostalo pričinjali su mi neko ludo zadovoljstvo, lako sam se u hotel vraćao potpuno makar, umoran i iscrpljen.

Ipak sam sa širokim osmijehom na licu skupljao energiju uživajući u hrani, koja me naprosto oduševila. Najbolje je bilo u dhababima, njihovim "praviim" zalogajnicama, gdje hrana nije spremljena na zapadnjački način i gdje ti svatko treba maramica tijekom ručka - i zbog vrućine i zbog začina.

Indija je svatko prevelika da bi bila jednolična i to je ono što je čini fenomenalnom. Iz desetmilijunskog Delhija krenuli smo za Pushkar, divnu malu oazu u sred pustinje Thar u Rajasthanu. Tamo smo se upoznali s braćcima, kojih je u Indiji baš ono što im treba nakon tri godine služenja vojnog roka. Tako se oni svi sjate u Indiju i uživaju godinu dana, od čega smo jedan mali dio skupa putovali.

Pushkar je, naravno, svet grad smješten je na, naravno, svetom jezeru, a najpoznatiji je po sajmu deva i zmajanju. Klincima je, naime, glavna zanimacija slaganje zmajeva i trčanje po krovovima, tako da smo se dosta družili

dok sam ja isto tako vrlo po na krovu naše kuće. Pushkar je sačinjavala izležavanje u braćim restoranu, ljeđanje kalafela, bezbrojne partije backgammona, ispijanje čaja, probavne smetnje i neprekidne borbe s majmunima, tako da smo se nakon Nove godine, još uvijek izmučeni jeftogom i nenaviknuti na vrućinu, odvažili na četrdesetpetosatnu vožnju do raja.

Na devetkilometarskoj plaži u baraci smještenoj usred džungle polmi zadržali smo se ni više ni manje nego mjesec dana, a još uvijek me nešto stegne u želucu kad se sjetim dana kada smo odlazili.

Karnataka je uistinu bila očišćenje svakog sna. Iako da na 35°C usred siječnja svatko nismo imali nikakvih opcija osim hedonistički uživati u svježim ubranom voću, divnom plavom masu, savršenoj hrani, druženju s genijalnim ljudima i odmoru koji smo napokon i jedva dočekali. Često sam se sjetio Juga kad smo desetak dana kasnije

prijateljevali svadbe u Delhiju i iznimno čudnih pet dana u Benaresu, za hinduiste najsvetijem gradu na svijetu, stigli u Manali. Na nešto više od 2000 metara i usred veljače, Himalaya nas je iznenadila enomnom količinom snijega. Provlačeći se kroz prolaze doslovno iskopane u snijegu, smrzavajući se u sobi bez ikakvog grijanja i prehadavajući više kilometara svaki dan, nikam se mogao nađiti divlji tog mjestu. I tek onda, nakon dva tjedna sjedenja na balkonu, ispijanja toplog brandya i bujenja u bijele planinske vrtince, čekao me najedni dio - odlazak doma.

Zadnjih nekoliko dana u Delhiju bio je totalni salata pamiješanih emocija.

zbunjnih faca, usputnog shoppinga, brojanja zadnjih rupija, apračanja od ljudi i neopisive fuge. Kako napustiti mjesto gdje na crvenom svjetlu na semaforu pije Relax, gdje je nemoguće čuti neocerebraliziranu englesku riječ, gdje se sporazumijeva mimikom i gdje klinci trče za busom kojim se voziš, gdje hvataš valove dok ne poljubicaš i ne primjećuješ ženu na metar od sebe, gdje s neopisivim veseljem čitaš svaku novu riječ na devanagariju, gdje s toliko gušta svjesno živiš i uživaš svaku minutu... *

„MLADEN MRVELJ“

